

Dawna mapa źródłem wiedzy o świecie

"*Geographia historiae lumen*" - motto patronujące pracy Filipa Cluveriusa (1580-1622), pochodzącego z Gdańska geografa, twórcy chorografii i pioniera geografii historycznej aktualne jest do dziś.

Ryc.1. Mapa świata w najstarszym oryginalnym atlasie w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej i równocześnie najstarszym w polskich zbiorach - pierwsza drzeworytowa edycja słynnej *Geografii* Klaudiusza Ptolemeusza z Aleksandrii, wydana w 1482 r. w Ulm drukiem na pergaminie.

Mapa jako "spłaszczony, pomniejszony i symbolicznie objaśniony obraz powierzchni ziemskiej" ma znaczenie wielorakie. Konieczność posługiwania się mapą w nauce własnej, dydaktyce i badaniach tylko pozornie wydaje się truizmem. Mapa bowiem nie tylko dostarcza informacji, wyjaśnia zjawiska umieszczając je w czasie i przestrzeni, ale pomaga również formułować hipotezy. Umożliwia przeto nie tylko analizę historyczno-przestrzenną, ale także przez opis kartograficzny stanowi narzędzie szerszej syntezy.

Ryc. 2. Do największych cymeliów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu należy niewątpliwie jedyny na świecie egzemplarz pierwszej mapy Rosji Anthony'ego Jenkinsona z 1562 r.

Wiek temu profesor Władysław Semkowicz napisał, że "bez karty geograficznej i bez znajomości warunków geograficznych dzisiejszy historyk nie jest w możności pojąć i ustalić całego szeregu zjawisk dziejowych. Zrozumiał to już Joachim Lelewel, słusznie ojcem geografii historycznej zwany".

Ryc. 3. Światowy unikatem jest także wydana w Genewie w 1566 r. kartograficzna alegoria świata papieskiego pt. *Mappe-monde nouvelle papistique* Jana Baptysty Trento i Pierre'a Eskricha.

W latach sześćdziesiątych XX w. prof. Tadeusz Ładogórski dowodził, że "jedno spojrzenie na dobrze opracowaną mapę i przeczytanie jej legendy, pozwala natychmiast uchwycić główne cechy zjawiska, co może pobudzić zainteresowanie i skłonić do dalszego uważnego odczytania jej szczegółów i lektury tekstu".

Ryc. 4. Za najcenniejszy obiekt z dziejów kartografii śląskiej uznaje się powszechnie pierwszą samoistną mapę Śląska autorstwa Marcina Helwiga, wydaną drukiem we wrześniu 1561 r. w Nysie.

W podsumowaniu warto przytoczyć opinię jeszcze jednego ze znawców przedmiotu - Zbigniewa Rzepy, który stwierdził, że "w przyswajaniu historii nie jest najważniejsze zapamiętywanie dat zdarzeń, lecz umiejętność porządkowania ich w czasie i przestrzeni. Do rozumienia przestrzeni służy mapa". Komunikowanie graficzne bowiem w przeciwieństwie do werbalnego jest nie uporządkowane liniowo, bo czytelnik odbiera wszystkie wrażenia wizualne jednocześnie, zgodnie z zasadą, że "jeden obraz wart jest tysiąca słów".

Ryc. 5. W 1562 r. powstał pierwszy plan Wrocławia *Contrafactur der Stadt Breslau*. Został wykonany przez pracownię Weihnerów, ojca i syna, noszących to samo imię – Barthel.